

Під час вирішення концептуальних завдань необхідно виявити найближчі і подальші соціальні загрози з позицій економічної безпеки України. На цій основі можливе вироблення тактичних і стратегічних заходів, що знижують або упереджують гостроту соціальних і економічних загроз.

Висновки. Відсутність методичних рекомендацій з розробки моніторингу соціально-економічного розвитку на основі принципів соціальної орієнтації не дасть змогу обґрунтувати пріоритети соціально-економічного розвитку, знизить ефективність стратегічного планування, прогнозування та програмування, а головне – не забезпечить економічну та соціальну безпеку, необхідні темпи зростання економіки й відповідно, підвищення якості і рівня життя населення. Це означає, що першочерговими завданнями держави повинні стати розвиток людини, підвищення якості і рівня життя населення, які повинні бути покладені в основу формування стратегії України в умовах соціально орієнтованої економіки.

Література

1. <http://zakon.nau.ua>
2. <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Підручник. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання, КОО, 2007. – 559 с.
4. Моніторинг соціальних процесів в Україні / За ред. І.К. Бондар, Г.В. Ярошенко, В.І. Науменко, Н.А. Соколенко. – К.: Знання, 1999. – 260 с.

УДК 502.33:330.131.7.001.76

О.В. ОБОРІНА

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЕКОНОМІКО-ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У роботі представлена інноваційна стратегія та категоріальний апарат економіко-енергетичної ідентифікації в контексті імплементації міжнародних стратегій, зокрема Європейської інтеграції, Чорноморського співробітництва та процесів світової енергетичної глобалізації. Запропоновано заходи щодо енергетичної євроінтеграції Чорноморського регіону.

The work suggests the innovative strategy and the category mechanism of economic and energetic identification in the context international strategies implementation, in particular the European integration, the Black Sea cooperation and processes of world energetic globalization. The author offers measures for energetic Euro integration of the Black Sea region.

Постановка проблеми. Загально визнано, що в ХХІ сторіччі людство стикнулося віч-на-віч із глобальною енергетичною кризою. Можливості цивілізації дозволяють вчасно дати відповідь на цей виклик, виробивши довгострокову глобальну економіко-енергетичну стратегію, мобілізувати ресурси Світу на реалізацію такої стратегії. Певні кроки вже вживали в цьому напрямку. Вирішальне значення в забезпеченні економіко-енергетичної безпеки має скорочення темпів росту енергоспоживання при одночасному зменшенні розриву в енергозабезпеченні між розвиненими й країнами (регіонами), що розвиваються [1]. Необхідна розробка довгострокового економіко-енергетичного прогнозу (до 2050 р.), включаючи сценарії подолання глобальної кризи, а також підготовку прогнозу “Енерго – Екологічне майбутнє цивілізацій”, підготовку для ООН прогнозного проєкту глобальної енерго-екологічної стратегії на основі розвитку структурно-балансових методів індикативного планування, її обговорення на Всесвітньому саміті (2012 р.). Необхідно здійснити довгострокові програми та проєкти по освоєнню нових поколінь енергозберігаючих технологій, широкому їхньому використанню в промисловості, сільському господарстві, будівництві, на транспорті, у житлово-комунальному та домашньому господарстві для того, щоб в 2030-ті роки стабілізувати світовий рівень енергоспоживання. Важливим ключовим напрямком поліпшення енергопостачання є шляхи поступового переходу до екологічно чистих, поновлюваних джерел енергії на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Запропоновані проблеми та підходи активно обговорюються у зв’язку з можливістю включення Чорноморського регіону в європейські та глобальні енергетичні ринки, що вимагає цілком інноваційних підходів до формування енергетичної політики в регіоні, що обумовлює високу актуальність представленої роботи. У дослідженнях економіко-енергетичної проблематики й пов’язаних з ним видах економічної діяльності вагомий внесок зробили С.І. Пирожков [2], В.Н. Степанов, Д.К. Прейгер. Незважаючи на очевидні досягнення у вивченні комплексу проблем економіко-енергетичної безпеки, залишаються вкрай актуальними питання дослідження категоріального апарата цього нового напрямку регіональної економіки, розробки методологічних підходів і методів оптимізації регіональних енергетичних ринків як бази економіко-енергетичної безпеки.

Невирішеними до останнього часу загальної проблеми є: питання формування наукових основ управління економіко-енергетичними факторами в регіональному вимірі, визначення ролі держави й розширення сфери дії ринкових механізмів, що пов’язується нами з концепцією енергетичної ідентифікації.

Постановка завдання. Таким чином, метою роботи є визначення категорії економіко-енергетичної ідентифікації в контексті імплементації міжнародних стратегій, зокрема Європейської інтеграції, Чорноморського співробітництва та процесів світової глобалізації, зокрема, енергетичної.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна сьогодні переживає важливий період – перед країною встала проблема зміни структури цін на енергоносії. Існує три пріоритетні напрямки, завдяки яким уряд України може зменшити енергетичну залежність і вдосконалити енергетичну політику: енергоефективність, ціни, які відображають реальну вартість енергоносіїв, а також прозорість ринку. Українська економіка залишається однією з найбільш енергоємних у промисловому світі. Наша країна може істотно поліпшити свою енергоефективність шляхом реалізації цілеспрямованої політики та формування ринково-орієнтованих цін на енергоресурси. Сьогодні ціни на енергоносії відшкодовують лише операційні витрати, які створюють нагальну потребу в інвестиціях для відновлення інфраструктури. Для залучення відповідних інвестицій і створення стимулів до реформ у багатьох сферах паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) ціни повинні відображати реальну вартість енергоресурсів. Україна могла б підсилити свою енергетичну політику шляхом підвищення прозорості енергетичних даних і більше чіткого визначення ринкових правил.

На думку ряду експертів, енергетична безпека держави визначається її здатністю гарантовано забезпечувати свої поточні й перспективні потреби в якісній і економічно доступній енергії з урахуванням імовірності особливих режимів функціонування економіки в надзвичайних ситуаціях [2]. Глибоке проникнення енергетики в усі галузі економіки й соціальну сферу визначає її особливу роль у забезпеченні безпеки розвитку сучасного суспільства. Енергетична безпека характеризує ступінь виконання енергетикою її функцій перед суспільством, державою, як у звичайних, так і в критичних і надзвичайних умовах [2].

Отже, можна стверджувати, що енергетична безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави, що обслуговує їхню економіку від реальних і потенційних внутрішніх і зовнішніх погроз надійному паливно- і енергозабезпеченню є невід'ємною складовою підтримки самодостатнього рівня економічної та національної безпеки країни. У звичайних умовах такий стан відповідає забезпеченню в повному обсязі потреб України в паливно-енергетичних ресурсах, а при надзвичайних ситуацій – гарантованого мінімуму задоволення актуальних потреб.

У зв'язку з необхідністю описати ряд критичних явищ, що мають очевидну економічну природу в енергетичній сфері нами пропонується ввести нову наукову категорію економіко-енергетичної безпеки (ЕЕБ), що являє собою коєволюцію категорій економічної й енергетичної безпеки на основі впровадження ринкових, інституціональних, інноваційно-інвестиційних, техніко-організаційних методів управління регіональною енергетикою як системою економічних і функціональних (енергетичних) комунікацій.

Для створення цілісної системи ЕЕБ і її ефективного функціонування насамперед необхідно: створення відповідної нормативної бази; проведення моніторингу ЕЕБ і її моделювання; здійснення збору даних і створення банку даних ЕЕБ; забезпечення балансу ЕЕБ (включаючи енергетичні баланси територій і регіонів) і їхнє гармонійне об'єднання.

Робочою гіпотезою даної роботи є те що стан ЕЕБ України можна досягти шляхом забезпечення ряду умов: підвищення енергоефективності економіки (індикатором чого може служити показник енергоємності ВВП України, забезпечення прозорості внутрішнього енергоринку та реальні, економічно обґрунтовані тарифи (з використанням інструмента публічних кампаній), забезпечення диверсифікованості джерел енергії за рахунок власного видобутку (на своїй території, в концесії), використання альтернативних джерел надходження нафти й газу, паритетна участь у формуванні цін зовнішніх енергоринків з використанням інструментів транзитних тарифів, побудови економічних відносин з іншими країнами на засадах рівноправності й взаємної вигоди, формування інноваційного ринку поновлюваних джерел енергії, що заміщують нафту (рис. 1).

Рис. 1. Умови та механізми забезпечення стану економіко-енергетичної безпеки регіонів України

Реалізація всіх цих методів і умов зв'язується нами із впровадженням концепції регіоналізації в економіко-енергетичне управління. Ця категорія враховує множинність економічних аспектів впровадження енергетичного менеджменту [3] і являє собою процес планування організації, мотивації й контролю енергозабезпечення як комплексного процесу, що припускає крім технічних і технологічних аспектів оперування енергетичним ринком, формування економіко-енергетичних комунікацій.

Методологічний базис економіко-енергетичної парадигми розвитку регіональної економіки України представлений поняттєво-категоріальним апаратом регіональної економіко-енергетичної безпеки (ЕЕБ). Для створення цілісної системи ЕЕБ і її ефективного функціонування насамперед необхідно: створення відповідної нормативної бази; проведення моніторингу ЕЕБ і її моделювання; здійснення збору даних і створення банку даних ЕЕБ; забезпечення балансу ЕЕБ (включаючи енергетичні баланси територій і регіонів) і їхнє гармонійне об'єднання.

Як окрема тема обговорення, на нашу думку, може бути винесено питання регіональної ідентифікації в контексті забезпечення економіко-енергетичної безпеки.

Відповідно до визначення Мельника Л.Г. [4] ідентичність (від лат. *idem* – той самий) – тотожність, однаковість, повний збіг. А є ідентичним, якщо воно при всіх всіляких ситуаціях і обставинах завжди залишається тим самим, так що воно може ідентифікуватися як те ж саме. Принцип тотожності, або закон тотожності ($A=A$), вимагає, щоб усякому поняттю протягом певного уявного акту надавалося теж саме значення; це “вимога твердо встановленого значення понятійних символів, уживаних у судженні”. Між багатьма речами може існувати подоба або рівність. Економіко-енергетична ідентичність може бути визначена на основі переносу більше традиційних визначень у нову методологічну площину.

Глобалізація є найсильнішим випробуванням для національної й культурної ідентичності, основним засобом подолання якого виступають діалог і наступність культур. Однак, діалог і спадковість культур утруднені у випадку кризи ідентичності або у випадку швидких змін, а також, що підсилюється фактора, плюрального сприйняття своєї ідентичності.

Ідентифікація (від лат. *identifico* – ототожнюю) – це встановлення тотожності об'єктів на підставі тих або інших ознак. Економіко-енергетична ідентифікація рідниться з кібернетичною категорією “ідентифікація управління”, – процедура побудови моделі об'єкта управління (вивчення) по реалізаціях його вхідних і вихідних сигналів. Так, наприклад, основою для економіко-енергетичної ідентифікації може бути енергетичний баланс регіону, енергетична культура, характеристика енергетичної інфраструктури та енергоменеджменту.

За останні два десятиріччя вивчення вітчизняними політологами теми регіонального розвитку, проблема регіональної ідентичності пережила кардинальну еволюцію [5,6].

Ідентифікація регіонів по місцю, займаному на “параді суверенітетів”, дещо говорить про характеристики політичної участі регіональної еліти, але мало що дає для розуміння специфіки життя регіону як складного політичного співтовариства”. Їхньою характерною рисою є виникнення цілого спектра “регіональних ідентичностей”, кожна з яких має властивості наукового факту, хоча між собою ці факти не завжди логічно співвідносяться [7].

У дослідженнях останнього років можна помітити тенденцію до використання енергетичної ідентичності [8] як загальний контекст для синтезу різних наукових ідентифікацій регіону. Це пов'язане з комплексом існуючої інфраструктури, природно-ресурсним потенціалом регіону, “енергетичною культурою” побуту та виробництва. Однак для визнання поняття “енергетична культура” підставою побудови комплексної регіональної ідентичності є необхідним ідентифікувати її саму.

В останнє десятиліття увага вчених притягла можливість вписати регіональні ідентичності в контексті глобалізаційних процесів. Глобалізація, якщо підходити до її як до поняття, що характеризує якусь домінанту, якийсь фундаментальний принцип організації в процесах самого різного рівня й властивості, дійсно дає практичну можливість привести різні регіональні ідентичності до загальної підстави.

Інша проблема полягає в тому, що багато регіональних ідентичностей формуються дослідниками саме з наміром підкреслити унікальність політичного, економічного, культурного, правового простору й часу даного регіону. Рух до Європеїзації через регіональну ідентифікацію може бути виправдано природними умовами, яскравим прикладом якого може стати “причетність”, наприклад, до Чорноморського басейну.

У цьому контексті рух до європеїзації Чорного моря проявляється шляхом імплементації концепції ЄС, називаної Чорноморська синергія [9]. Чорноморська синергія припускає, що саме перспектива членства в ЄС є найбільш сильним інструментом, здатним до стимулювання правових, інституціональних і економічних реформ у Чорноморському регіоні. Наприклад, Туреччина вже зробила головні кроки щодо гармонізації її правових рамок відповідно до енергетичної стратегії ЄС. Іншим важливим інструментом є Європейська Політика Добросусідства (ENP). Для гарантії диверсифікованості маршрутів і джерел енергії, енергетичне співробітництво ЄС із іншими країнами має тенденцію зосереджувати на тому, щоб досягати розмаїтості типів енергії, країн-постачальників і транзитерів. У цьому контексті, “розвиток головних міжнародних трубопроводів, що подають нафту з Каспійське регіону й Середньої Азії до ЄС життєво важливий”. Це приводить до акценту при модернізації існуючої й споруджуваної нової енергетичної інфраструктури в Чорноморському регіоні.

Висновки

1. Перспективним методологічним кроком щодо забезпечення імплементації міжнародних стратегій, зокрема Європейської інтеграції, Чорноморського співробітництва та процесів світової глобалізації, зокрема, енергетичної, є визначення категорії економіко-енергетичної ідентифікації в контексті, якої це визначення наведене в роботі.

2. В останнє десятиліття увага вчених залучила можливість вписати регіональні ідентичності в контексті глобальних процесів. Багато регіональних ідентичностей формуються дослідниками саме з наміром підкреслити унікальність політичного, економічного, культурного, простору й часу даного регіону. Рух до європеїзації через регіональну ідентифікацію може бути виправдано природними умовами, яскравим прикладом якого може стати “причетність”, наприклад, до Чорноморського басейну.

3. В роботі обґрунтовується введення в наукову практику нової категорії, економіко-енергетичної ідентифікації, основою якої може бути енергетичний баланс регіону, енергетична культура, характеристика енергетичної інфраструктури та енергоменеджменту.

4. Економіко-енергетична ідентифікація – це інструмент забезпечення економіко-екологічної безпеки, який неможливий без подальшої регіоналізації, диверсифікації та екологізації енергетичного ринку, механізми якого мають бути *предметом подальших досліджень*.

Література

1. Спицин А. Россия и Казахстан в энерго-экологической интеграции / А. Спицин // Экономист. – № 5. – С. 29–38.
2. Забезпечення енергетичної безпеки України Під ред. С.І. Пирожкова / Рада національної безпеки і оборони України, Над. ін-т проблем міжнародної безпеки. – К.: НІПМБ, 2003. – 264 с.
3. Галушкіна Т.П. Экономические инструмент экологического менеджмента (теория и практика). – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2000, – 280 с.
4. Экономика и информация: справочник / [ред.-упоряд. Л.Г. Мельник]. – Суммы, 2005. – С. 94.
5. Комаровский В. Тимофеева Л. Торг между центром и регионами идет, но уместен ли он? // Власть. 1998. – № 8–9. – С. 69–73.
6. Качкин А.В. Этническая мобилизация и процесс регионализации: формы и механизмы / А.В. Качкин // Мир России. Сер.: Социология, Этнология. – Т. IX. – 2000. – № 4. – С. 136.
7. Кузич А.Е. Политическое управление и развитие российского федерализма / А.Е. Кузич // Россия. Политические вызовы XXI века. Второй Всероссийский конгресс политологов. – М., 2002. – С. 76–81.
8. Суханов В. Региональная идентичность в контексте глобализации: теоретический анализ / В.М. Суханов // Мировая экономика и международные отношения, 2009, – № 1 – С. 104–110.
9. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament “Black Sea Synergy – A New Regional Cooperation Initiative”, COM(2007) 160 final. Brussels, – 11.04.2007, – 40 p.

УДК 630.111

І.В. СТАШКО

Вінницький національний технічний університет

ФАКТОР УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Обґрунтовано принципи формування моделі управління якістю з врахуванням особливостей такого управління на сучасному етапі розвитку сільськогосподарських підприємств. Досліджено перспективи побудови механізму управління підприємствами на основі зростання якості.

The article substantiates the principles of quality management model formation within such a type of management on modern stage of agricultural enterprises development. It investigates the perspectives of constructing the enterprise management mechanism on the basis of quality increase.

Постановка проблеми. Характерним для сільськогосподарських підприємств України є домінування впливу кризових тенденцій, що мають місце впродовж всього періоду реформування галузі. Звідси завдання наукового обґрунтування шляхів забезпечення економічної безпеки підприємств цієї галузі на основі зростання конкурентоспроможності слід віднести до пріоритетних. В умовах загострення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках та погіршення паритету цін удосконалення системи управління якістю можна розглядати як один із перспективних напрямів вирішення проблеми загалом.

Аналіз останніх досліджень. Загальні постулати теорії менеджменту якості формувалася на основі наукових праць таких зарубіжних вчених як Е. Демінг, Дж. Джуран, Ф. Кросбі, О. Уільямсон, А. Робертсон, А. Фейгенбаум, Дж. Харрінгтон, М. Міноу та ін. Теоретичний та емпіричний матеріал, відображений у публікаціях зазначених авторів, свідчить про завершеність осмислення концепції ефективності управління якістю. Зазначені проблеми активно досліджувалися у сучасний період рядом російських та українських вчених, таких як Адлер Ю., Апілат Е., Бібік Ю., Буряк Р., Василенко В., Гличев А., Джерелюк Ю., Калита П., Кальцев В., Койфман Ю., Коц Г., Момот О., Михайлова Т., Муромец Н., Окрошко Н., Орлов О., Скрябіна Н., Стасюк Л., Сімченко Н., Сирмаміїх І., Сарнавська Т., Скуртол С., Ситниченко В. Ткачук Л., Трофімов К., Фатхутдінов Р., Шаповал М. та ін. До безперечних здобутків досліджень зазначених авторів слід віднести формулювання системності управління якістю; окрім того, активно і глибоко вивчалися деякі галузеві особливості управління якістю, що надало більш повне уявлення про особливості і технології регулювання.